

Zaak C-287/22

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

3 mei 2022

Verwijzende rechter:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

24 maart 2022

Verzoekende partijen:

YQ

RJ

Verwerende partij:

Getin Noble Bank S.A.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Vaststelling van de nietigheid van een kredietovereenkomst wegens de daarin opgenomen oneerlijke contractuele bedingen en veroordeling tot betaling van een geldsom

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vraag

Uitlegging van artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 1993, L 95, blz. 29); artikel 267 VWEU

Prejudiciële vraag

Verzetten artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 zich in het licht van de beginselen van doeltreffendheid en evenredigheid tegen een uitlegging van een nationale regeling of nationale rechtspraak volgens welke de nationale rechter, met name gelet op de verplichtingen van de consument om zijn schulden aan de verkoper te vereffenen of op de goede financiële situatie van de verkoper, een verzoek kan afwijzen van een consument om een voorlopige (bewarende) maatregel die strekt tot schorsing voor de duur van de procedure van de tenuitvoerlegging van een overeenkomst die wegens de schrapping van de erin opgenomen oneerlijke contractuele bedingen waarschijnlijk nietig zal worden verklaard?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13”): artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1

Beschikking van 26 oktober 2016, Fernández Oliva e.a., gevoegde zaken C-568/14 tot en met C-570/14, EU:C:2016:828.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikel 385¹ van de ustawa-Kodeks cywilny (burgerlijk wetboek) van 23 april 1964 (Dz. U. 2020, volgnr. 1740; hierna: „k.c.”):

1. Bedingen in een consumentenovereenkomst waarover niet afzonderlijk is onderhandeld binden de consument niet indien zijn rechten en verplichtingen worden vormgegeven op een wijze die in strijd is met de goede zeden en een grove schending van zijn belangen vormt (oneerlijke contractuele bedingen). Dat geldt niet voor de bedingen over de voornaamste prestaties van de partijen, zoals de prijs of de vergoeding, indien deze ondubbelzinnig zijn geformuleerd.
2. Indien een beding de consument overeenkomstig lid 1 niet bindt, blijven partijen gebonden door de overeenkomst zonder dat beding.
3. Over bedingen is niet afzonderlijk onderhandeld indien de consument daarop geen werkelijke invloed heeft gehad. Dat betreft met name contractuele bedingen die zijn ontleend aan een modelovereenkomst die door de contractant aan de consument wordt aangeboden.
4. De bewijslast voor het feit dat afzonderlijk over een beding is onderhandeld berust bij de partij die zich daarop beroept.

Artikel 405 k.c.

Eenieder die zonder rechtsgrond ten nadele van een ander een vermogensvoordeel heeft verkregen, is verplicht hem het voordeel in natura terug te geven en, indien dit niet mogelijk is, de waarde ervan te vergoeden.

Artikel 410 k.c.

1. De bepalingen van de voorgaande artikelen zijn in het bijzonder van toepassing op onverschuldigde betalingen.
2. Een betaling is onverschuldigd indien degene die deze heeft verricht niet verplicht was of niet gebonden was ten aanzien van de persoon aan wie is betaald, hetzij indien de oorzaak van de betaling is weggevallen of het beoogde doel van de betaling niet is bereikt, hetzij indien de rechtshandeling op grond waarvan zij is verricht, nietig was en na de betaling niet geldig is geworden.

Artikel 189 van de ustawa-Kodeks postępowania cywilnego (wetboek van burgerlijke rechtsvordering) van 17 november 1964 (Dz. U. 2021, volgnr. 1805; hierna: „k.p.c.”):

Een justitiabele kan bij de rechtbank een verzoek indienen om een verklaring voor recht dat een bepaalde rechtsverhouding of recht bestaat, indien hij daarbij een rechtsbelang heeft.

Artikel 730¹ k.p.c.

1. Elke partij bij de procedure of een deelnemer daaraan kan om een bewarende maatregel verzoeken indien de betrokkene zijn vordering en rechtsbelang bij een dergelijke maatregel aannemelijk maakt.
2. Van een rechtsbelang bij een bewarende maatregel is sprake wanneer de tenuitvoerlegging van de in de zaak gewezen beslissing wordt verhinderd of in ernstige mate wordt bemoeilijkt of de verwezenlijking van het doel van de procedure anderszins wordt verhinderd of in ernstige mate wordt bemoeilijkt indien geen bewarende maatregel wordt getroffen.

2 (1). Het rechtsbelang bij een bewarende maatregel wordt als aannemelijk beschouwd wanneer de persoon die erom verzoekt degene is die verzoekt om betaling van bedragen die verschuldigd zijn uit hoofde van een handelstransactie in de zin van de ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (wet betreffende de bestrijding van buitensporige vertragingen bij handelstransacties) van 8 maart 2013, indien de waarde van deze transactie niet hoger is dan 75 000,00 Poolse zloty (PLN), en wanneer het verschuldigde bedrag waarvan betaling wordt gevorderd niet is voldaan en er sinds het verstrijken van de betalingstermijn minstens drie maanden zijn verstreken.

3. Bij de keuze van de specifieke bewarende maatregel houdt de rechter rekening met de belangen van de partijen in of de deelnemers aan de procedure, voor zover dat nodig is om aan de rechthebbende een passende rechtsbescherming te bieden en om degene op wie de verplichting rust niet zwaarder dan nodig te belasten.

Artikel 731 k.p.c.

Een bewarende maatregel mag niet strekken tot voldoening van de schuldvordering, tenzij de wet anders bepaalt.

Artikel 755 k.p.c.

1. Indien de bewarende maatregel geen betrekking heeft op een geldvordering, treft de rechter de bewarende maatregel die hij in het voorkomende geval passend acht, zonder specifieke voorgeschreven maatregelen ten aanzien van geldelijke vorderingen uit te sluiten. In het bijzonder kan de rechter:

1) de rechten en verplichtingen van de partijen in of de deelnemers aan de procedure regelen voor de duur van de procedure;

2) de verkoop van de zaken of rechten waarop de procedure betrekking heeft verbieden;

3) een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging of andere procedure die strekt tot tenuitvoerlegging van een gedane uitspraak schorsen;

4) de wijze van uitoefening van het ouderlijk gezag over minderjarige kinderen en de contacten met een kind regelen;

5) de inschrijving van een passende kennisgeving in het kadaster of het relevante register gelasten.

2. In zaken die betrekking hebben op de bescherming van persoonlijkheidsrechten kan een bewarende maatregel die strekt tot het verbieden van bekendmaking slechts worden getroffen wanneer geen belangrijk openbaar belang zich daar tegen verzet. Bij het treffen van de bewarende maatregel stelt de rechter de duur van het verbod vast. Deze duur mag niet langer zijn dan een jaar. Indien de procedure in de zaak loopt, kan de rechthebbende vóór het verstrijken van de periode waarvoor een verbod op openbaarmaking is gelast om een nieuwe bewarende maatregel verzoeken; de bepalingen van de eerste en de tweede volzin zijn van toepassing. Indien de rechthebbende heeft verzocht om een nieuwe bewarende maatregel, blijft het verbod op openbaarmaking van kracht totdat definitief op het verzoek is beslist.

2(1). Artikel 731 is niet van toepassing wanneer de bewarende maatregel noodzakelijk is om dreigende schade of andere gevolgen die voor de rechthebbende nadelig zijn af te wenden.

3. De rechter betekent aan degene op wie de verplichting rust de achter gesloten deuren gegeven beschikking waarbij hem is gelast handelingen te verrichten of na te laten of de handelingen van de rechthebbende te dulden. Dat geldt niet voor beslissingen waarbij wordt gelast zaken af te geven die in bezit zijn van degene op wie de verplichting rust.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 YQ en RJ hebben in 2008 met verweerster Getin Noble Bank SA een overeenkomst inzake een aan de Zwitserse frank (CHF) gekoppeld hypothecair krediet ten bedrage van 643 395,63 PLN gesloten. Volgens deze overeenkomst is de hoofdsom van het krediet omgezet in CHF volgens de door de bank vastgestelde aankoopkoers en zijn de in CHF berekende termijnen afgelost tegen een eveneens door de bank vastgestelde verkoopkoers. Verzoekers zijn in kennis gesteld van het effect van de rente- en wisselkoersschommelingen van de valuta op basis van een tabel waarin de bedragen van de krediettermijnen werden vergeleken uitgaande van de veronderstelling dat het kredietbedrag 20 % hoger zou zijn en dat de wisselkoers met 15,6 % zou stijgen (wat overeenkwam met het verschil tussen de hoogste en de laagste wisselkoers van het jaar daarvoor).
- 2 In hun verzoekschrift hebben verzoekers de rechter verzocht vast te stellen dat de genoemde overeenkomst nietig is en verweerster te veroordelen tot betaling van een bedrag van 375 042,34 PLN, vermeerderd met de wettelijke verdragingsrente en de proceskosten. Daarnaast hebben zij een subsidiaire vordering ingesteld, gebaseerd op de aanname dat de omrekeningsbedingen oneerlijk zijn en dat de overeenkomst zonder de oneerlijke bedingen kan worden voortgezet. In een verzoek om bewarende maatregelen ten aanzien van hun vordering tot nietigverklaring van de overeenkomst hebben zij tevens verzocht de rechten en plichten van de partijen in de procedure voor de duur daarvan te regelen door de verplichting tot aflossing van de krediettermijnen te schorsen totdat de procedure definitief zou zijn beëindigd (a), verweerster te verbieden de overeenkomst op te zeggen (b) en haar tot het einde van de procedure te verbieden bij de Biuro Informacji Gospodarczej (bureau voor economische informatie) gegevens over de niet-aflossing van het krediet door verzoekers te laten publiceren.
- 3 In haar verweerschrift heeft de verwerende bank geconcludeerd tot afwijzing van de vordering en heeft zij formele middelen aangevoerd en het oneerlijke karakter van de contractuele bedingen betwist. Zij heeft documenten overgelegd ten bewijze van de rechtmatigheid van de bedingen en heeft de status van verzoekers als consument in twijfel getrokken. Zij heeft tevens betoogd dat zij gerechtigd is terugbetaling van de gehele uitgekeerde hoofdsom en een vergoeding voor het gebruik daarvan te vorderen. Met betrekking tot het verzoek om bewarende maatregelen heeft verweerster aangegeven dat de vordering van verzoekers niet aannemelijk is gemaakt en is verjaard.

- 4 Verzoekers hebben tegen de beslissing van de Sąd Okręgowy w Warszawie (rechter in eerste aanleg Warschau, Polen) tot afwijzing van hun verzoek hoger beroep tot toewijzing van heel het verzoek ingesteld.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 5 In eerste aanleg hebben verzoekers erop gewezen dat de gesloten kredietovereenkomst oneerlijke bedingen bevatte met betrekking tot de koppeling van het kredietbedrag aan de vreemde valuta, dat het door hen gevorderde bedrag gelijk is aan de som van de door hen verrichte betalingen en dat deze een door verweerster ontvangen onverschuldigde prestatie vormen. In de memorie van hoger beroep tegen de beslissing van de rechter in eerste aanleg hebben zij betoogd dat zij een rechtsbelang bij bewarende maatregelen hebben, aangezien elke aflossing het door de verwerende bank aan hen terug te betalen bedrag verhoogt. Met betrekking tot het verzoek om bewarende maatregelen heeft verweerster aangegeven dat de vordering van verzoekers niet aannemelijk is gemaakt en is verjaard. Zij heeft tevens documenten tot staving van haar goede financiële situatie overgelegd.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 6 Ter beantwoording van de prejudiciële vraag is de verwijzende rechter er op grond van het nationale recht van uitgegaan dat de opname in een overeenkomst van oneerlijke contractuele bedingen die de consument onder meer blootstellen aan een wisselkoersrisico tot gevolg heeft dat heel de overeenkomst komt te vervallen, wat neerkomt op de nietigheid van de overeenkomst (artikel 385¹ k.c.), en dat elk van de partijen bij deze nietige overeenkomst recht heeft op terugbetaling van de door hen verrichte prestatie (artikel 410 k.c.).
- 7 Het hoofdgeding is aanhangig in het kader van een bewarende procedure, waarin de rechter uitspraak doet over de te treffen bewarende maatregelen naargelang de aannemelijkheid van hun stellingen door partijen is aangetoond. De verwijzende rechter heeft geoordeeld dat het aannemelijk is dat bepaalde bedingen van de door verzoekers als consument gesloten overeenkomst oneerlijk zijn, aangezien het wisselkoersrisico bij de consumenten wordt gelegd en de bank in staat stellen om de wisselkoersspread naar eigen goeddunken vorm te geven (de bedingen lijken op die van de overeenkomst die aan de orde is in de zaak Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819). Verzoekers hebben ter uitvoering van de overeenkomst aan de verwerende bank ongeveer 59 % van het uitgekeerde kredietbedrag betaald en de door partijen gesloten addenda bij de overeenkomst hebben niet tot gevolg gehad dat het nuttige effect van de oneerlijke bedingen is hersteld.
- 8 Artikel 385¹ k.c. moet als omzetting van richtlijn 93/13 in Pools recht aldus worden uitgelegd dat wordt gewaarborgd dat de doelstellingen van deze richtlijn op een zo doeltreffend mogelijke wijze worden bereikt. Zoals het Hof reeds heeft opgemerkt moet artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus worden uitgelegd dat een

oneerlijk contractueel beding in beginsel geacht moet worden nooit te hebben bestaan, zodat het geen gevolgen heeft ten aanzien van de consument. Derhalve moet de vaststelling in rechte dat een dergelijk beding oneerlijk is in beginsel tot gevolg hebben dat de situatie wordt hersteld waarin de consument zonder dat beding rechtens en feitelijk zou hebben verkeerd. De verplichting voor de nationale rechter om een oneerlijk contractueel beding tot betaling van bedragen die onverschuldigd blijken, buiten toepassing te laten leidt in beginsel tot de terugbetalingsplicht met betrekking tot die bedragen (zie arrest van 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo e.a., C-154/15, C-307/15 en C-308/15, EU:C:2016:980, punten 61 en 62). Het gebod om voorschriften uit te leggen in overeenstemming met de Unierechtelijke bepalingen geldt ook voor nationale procedureregels (zie arrest van 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punten 53-57).

- 9 Het Hof heeft herhaaldelijk algemene overwegingen geformuleerd over de noodzaak om voor de nationale rechterlijke instanties de mogelijkheid te waarborgen om voorlopige maatregelen te gelasten die strekken tot het verzekeren van de volle werking van rechterlijke uitspraken inzake de bescherming van rechten waarop een beroep wordt gedaan krachtens het Unierecht (zie arresten van 19 juni 1990, Factortame e.a., C-213/89, EU:C:1990:257, punt 21; 11 januari 2001, Siples, C-226/99, EU:C:2001:14, punt 19, en 13 maart 2007, Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punt 67). In het kader van richtlijn 93/13 heeft het Hof zich reeds uitgesproken over de noodzaak van een voorlopige maatregel, met name wanneer een maatregel van gedwongen tenuitvoerlegging wordt getroffen ten aanzien van een onroerend goed waarin een consument woont (arresten van 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punt 66, en 14 maart 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punt 59).
- 10 Voorlopige maatregelen zijn evenwel niet alleen van wezenlijk belang voor de schorsing van maatregelen van gedwongen tenuitvoerlegging tegen consumenten, maar tevens in gevallen waarin consumenten juridische stappen ondernemen om bepaalde contractuele bedingen nietig te laten verklaren (zie beschikking van 26 oktober 2016, Fernández Oliva e.a., C-568/14-C-570/14, EU:C:2016:828). Het Hof heeft tevens opgemerkt dat een nationale regeling die de rechter belet een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging te schorsen totdat de door de consument opgeworpen excepties van onwettigheid van de overeenkomst zijn onderzocht, onverenigbaar is met de bepalingen van de aangehaalde richtlijn (zie arrest van 26 juni 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537).
- 11 Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 verplicht de nationale rechter derhalve om een passende voorlopige maatregel te gelasten, eventueel ambtshalve, wanneer dit noodzakelijk is om de volle werking van een te wijzen beslissing betreffende oneerlijke contractuele bedingen te waarborgen.
- 12 In de nationale rechtspraak worden verzoeken van consumenten die strekken tot toepassing van een dergelijke bewarende maatregel evenwel zelden toegewezen. Een deel van de nationale rechters is van oordeel dat een verzoek om een

declaratoir vonnis (artikel 189 k.p.c.) niet gedwongen uitvoerbaar is en er slechts toe strekt het oneerlijke karakter of de nietigheid van contractuele bedingen officieel te laten bevestigen. Bij een dergelijke uitlegging lijkt de kwestie van de uit een oneerlijk contractueel beding voortvloeiende terugbetalingsplicht buiten beschouwing te blijven. Een ander standpunt is gebaseerd op artikel 731 k.p.c., waarin is bepaald dat een bewarende maatregel niet tot voldoening van de schuldvordering mag strekken. Een derde zienswijze verwijst naar het rechtsbelang van de consument bij bewarende maatregelen (artikel 730¹, lid 2, k.p.c.) en op de buitensporige last voor degene op wie de verplichting rust (de verweerder) (artikel 730¹, lid 3, k.p.c.). Terwijl wordt erkend dat beide partijen bij een nietige kredietovereenkomst aanspraak kunnen maken op terugbetaling van een onverschuldigde prestatie, wordt er in een deel van de rechtspraak op gewezen dat ook de consument in beginsel gehouden is de door hem gebruikte hoofdsom terug te betalen.

- 13 Met het oog op de vaststelling van de nietigheid van de kredietovereenkomst in de preliminaire fase van de procedure zijn passende voorlopige maatregelen (zoals de schorsing van de verplichting tot aflossing van de contractueel vastgestelde termijnen van hoofdsom en rente voor de duur van de procedure) nodig om de volle werking van de te wijzen beslissing te verzekeren. Anders zou de nakoming van de terugbetalingsplicht in het gedrang komen en zou bijgevolg afbreuk worden gedaan aan de nuttige werking van richtlijn 93/13. In de meeste gevallen blijven consumenten die een civiele vordering tegen een bank instellen teneinde een kredietovereenkomst nietig te laten verklaren en passende bedragen ter afrekening van een dergelijke nietige overeenkomst te verkrijgen de verschuldigde krediettermijnen aflossen ten belope van de door de bank gevorderde bedragen. Het is derhalve noodzakelijk om vanaf het begin van een dergelijke gerechtelijke procedure de juridische en feitelijke situatie van de partijen te consolideren (bevriezen), aangezien de aan het einde van de procedure te wijzen beslissing ondoeltreffend zou worden indien de consumenten de termijnen blijven betalen. Anders zouden verzoekers (consumenten) elke maand (na aflossing van elke opeenvolgende termijn) hun vordering op passende wijze moeten uitbreiden, wat bijzonder omslachtig zou zijn en de procedure buitensporig lang zou maken.
- 14 Een dergelijke situatie zou eerder de consument dan de verkoper straffen, hetgeen naar het oordeel van de verwijzende rechter de nuttige werking van artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 zou ondermijnen. Evenmin zou daardoor het daadwerkelijke evenwicht tussen de rechten en plichten van partijen volledig worden hersteld, aangezien in dat geval de consument (en niet de verkoper) zou worden genoodzaakt om met het oog op het afdwingen van zijn rechten nog meer financiële middelen en tijd in verdere gerechtelijke stappen te investeren.
- 15 Volgens de verwijzende rechter vereisen artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel en het vereiste om te zorgen voor een daadwerkelijk evenwicht tussen de rechten en plichten van partijen dat de nationale rechter in een dergelijk geval, waarin de consument een procedure tegen de verkoper (bank) aanhangig heeft gemaakt met het oog op de

vaststelling dat de in de kredietovereenkomst opgenomen bedingen oneerlijk zijn en dat deze overeenkomst bijgevolg nietig is, alsmede met het oog op de terugvordering van de door de consument krachtens de nietige overeenkomst betaalde bedragen (aflossing), alle noodzakelijke maatregelen (met inbegrip van voorlopige maatregelen) treft om ervoor te zorgen dat deze procedure de rechtssituatie tussen de consument en de verkoper definitief regelt. Een dergelijke procedure dient ertoe te strekken dat alle juridische consequenties worden getrokken die door richtlijn 93/13 aan de vaststelling van het oneerlijke karakter van een contractueel beding worden verbonden, waaronder volledige en definitieve tot aflossing strekkende gevolgen, zonder dat de consument wordt genoodzaakt verdere gerechtelijke stappen te ondernemen.

- 16 Naar het oordeel van de verwijzende rechter dient een dergelijke voorlopige maatregel de juridische en feitelijke situatie van de partijen te consolideren op het tijdstip van inleiding van de procedure, namelijk door middel van de schorsing voor de duur van de procedure van de verplichting tot het aflossen van de termijnen van hoofdsom en rente die voortvloeien uit een kredietovereenkomst die oneerlijke contractuele bedingen bevat.
- 17 Gelet op het voorgaande stelt de verwijzende rechter voor om op de aldus gestelde vraag te antwoorden dat de uitlegging van een nationale regeling en nationale rechtspraak in gevallen als die van het hoofdgeding niet tot gevolg mag hebben dat de nationale rechter een tot hem gericht verzoek van een consument om een voorlopige maatregel die bestaat in de schorsing van de tenuitvoerlegging van een overeenkomst kan afwijzen.